

Beregning av solvenskapitalkrav for naturkatastroferisiko

1. Naturskadepoolen og beregningen av SCR for stormrisiko

For norske skadeforsikringsforetak som benytter standardformelen, er bidraget til solvenskapitalkravet (SCR) fra naturkatastroferisiko begrenset til stormrisiko. Metoden for beregning av dette bidraget er beskrevet i artikkel 121 i delegert kommisjonsforordning (EU) 2015/35 om utfylling av Solvens II-direktivet (direktiv 2009/138/EF) – heretter omtalt som kommisjonsforordningen om Solvens II.¹ For å kunne gjennomføre denne beregningen må foretakene ha oversikt over bl.a. fordelingen av forsikringssummer etter nærmere definerte risikosoner, jf. kommisjonsforordningen om Solvens II artikkel 121 nr. 6 samt vedleggene V og IX til forordningen. For risikoer som består i Norge, benyttes en inndeling i såkalte Cresta-soner² eller fylker.

Etter Finanstilsynets vurdering kan det legges til grunn at utlikningsmekanismen i Naturskadepoolen gjelder for all stormrisiko som omfattes av SCR-beregningene. Siden det enkelte foretaks andel av Naturskadepoolens forpliktelser beregnes på grunnlag av forsikringssummene³, kan alle foretak benytte samme fordelingsnøkkel ved fordelingen av de samlede forsikringssummer på Cresta-soner (fylker). Videre legges det til grunn at Naturskadepoolen har tilstrekkelig detaljert informasjon til å utarbeide en slik fordelingsnøkkel. Det vises til vedlegg 1, der det gis en oversikt over de samlede brannforsikringssummer fordelt etter Cresta-soner (fylker) i 2021 og 2022 samt en prognose for forsikringssummer fordelt etter Cresta-soner (fylker) i 2023.

Ved beregningen av SCR for stormrisiko skal også følgende forhold presiseres:

- (1) SCR-beregningene er generelt fremoverskuende (tidshorizonten er 12 måneder), dvs. at det må utarbeides prognoser for den samlede forsikringssummen for alle foretak som er medlemmer av Naturskadepoolen (sett under ett) og fordelingen av den samlede summen mellom Cresta-soner.
- (2) Videre må det enkelte foretak utarbeide en prognose for foretakets samlede forsikringssum og dermed også for dets andel i Naturskadepoolen.
- (3) For nye medlemmer av Naturskadepoolen må det spesielt utarbeides en realistisk prognose for medlemmets andel i Naturskadepoolen det første året.

Når det gjelder prognosen for samlet forsikringssum som det vises til i punkt (1), legges det til grunn at denne utarbeides av Naturskadepoolen f.eks. med utgangspunkt i det foreliggende

¹ Delegert kommisjonsforordning (EU) 2015/35 har blitt innlemmet i EØS-avtalen og gjelder som forskrift med de tilpasninger som følger av EØS-avtalen.

² Cresta er en forkortelse for "Catastrophe Risk Evaluating and Standardizing Target Accumulations". Jf. følgende lenke: <https://www.cresta.org>.

³ Naturskadepremien beregnes som en gitt prosentsats (promillesats) av forsikringssummen. Premieraten fastsettes normalt for ett år av gangen. Det differensieres ikke mellom grupper av forsikringstakere.

erfaringsmaterialet kombinert med de største aktørenes vurderinger av og/eller prognoser for utviklingen av byggekostnader mv. Videre legges det til grunn at det generelt vil være beskjedne endringer fra et år til det neste i fordelingen av den samlede forsikringssummen mellom Cresta-soner, slik at siste tilgjengelige informasjon om denne fordelingen kan benyttes som en "proxy" for fordelingen i det kommende året. I vedlegg 1 blir det skissert hvordan prognosen utarbeides i praksis.

I utgangspunktet vil det antakelig være en utfordring å oppnå fullt samsvar mellom summen av de enkelte foretakenes prognoser for neste års forsikringssum, jf. punkt (2), og prognosen for neste års samlede forsikringssum som utarbeides for Naturskadepoolen sett under ett, jf. punkt (1). Imidlertid vil det generelt være kun mindre justeringer fra ett år til det neste i det enkelte medlems andel i Naturskadepoolen, noe det kan dras nytte av ved utarbeidningen av de foretaksspesifikke prognosene. Videre forutsettes det at foretakenes prognoser på markedsandeler for det kommende året vil bli sammenliknet med markedsandelene som foretakene faktisk oppnår. Denne sammenlikningen forutsettes gjennomført hvert år.

Punkt (3) vil antakelig være det mest utfordrende, men nye medlemmer av Naturskadepoolen må uansett utarbeide slike prognoser. Arbeidet med disse prognosene kan med fordel utføres i regi av eller med bistand fra Naturskadepoolen. Generelt vil likevel nye medlemmers andel i Naturskadepoolen være meget beskjeden slik at disse ikke i vesentlig grad vil påvirke de øvrige forholdstall og størrelser som skal beregnes (herunder fordelingen av forsikringssummer mellom Cresta-soner og de øvrige medlemmenes markedsandeler). I de fleste tilfeller vil antakelig denne påvirkningen kunne neglisjeres.

Etter Finanstilsynets vurdering kan foretakene som er medlemmer av Naturskadepoolen, benytte flere forenklinger ved beregningen av SCR for stormrisiko (og hensyntatt at utlikningsmekanismen i Naturskadepoolen gjelder for all stormrisiko).

Det vises til scenarioene A og B som er beskrevet i kommisjonsforordningen om Solvens II artikkel 121 nr. 2 til 4 samt den detaljerte gjennomgangen i kapittel 2 nedenfor. Scenarioene er utformet slik at de vil kunne behandles på samme måte av alle foretak som er medlemmer av Naturskadepoolen. Dette innebærer bl.a. følgende:

- Bruttotapene i de to scenarioene beregnes først for hele Naturskadepoolen sett under ett, bl.a. med sikte på å avdekke hvilke av tapene som eventuelt vil overstige Naturskadepoolens egenregning og – gitt at egenregningen overstiges – hvilke av lagene i gjenforsikringsprogrammet som rammes og hvilke gjeninnsettelsespremier dette i tilfelle genererer. Hvordan beregnede bruttotap, risikoreduserende effekter av gjenforsikringsprogrammer og forventede gjeninnsettelsespremier skal presenteres, fremgår av skjemaene S.27.01.01 (foretak) og S.27.01.04 (grupper) i den kvantitative Solvens II-rapporteringen. Det vises til den tekniske standarden for foretakenes (og gruppenes) kvantitative Solvens II-rapportering til tilsynsmyndighetene datert 2. desember 2015 (Commission Implementing Regulation (EU) 2015/2450), senere endringsstandarder samt den siste konsoliderte

rapporteringsstandarden.⁴ Videre vises det til Finanstilsynets veiledning for årsrapporteringen under Solvens II og oversettelsen av rapporteringsskjemaene.⁵

- Deretter kan det enkelte medlem i Naturskadepoolen gjennomføre beregningene relatert til de to scenarioene ved å benytte beregnet bruttotap for hele Naturskadepoolen sett under ett i kombinasjon med medlemmets andel i poolen.

I kapittel 2 nedenfor redegjøres det nærmere for hvordan beregningene av hhv. bruttotap og netto solvenskapitalkrav relatert til stormrisiko kan gjennomføres for Naturskadepoolen sett under ett. Det følger av redegjørelsen at disse beregningene kan gjennomføres på tilsvarende måte for det enkelte medlem ved å multiplisere de relevante størrelser med foretakets andel i Naturskadepoolen.

Enkelte av skadeforsikringsforetakene gjenforsikrer naturskaderisiko utover dekningen som følger av medlemskapet i Naturskadepoolen, noe disse foretakene også må hensynta ved beregningen av netto solvenskapitalkrav for stormrisiko. Beregningene av den risikoreduserende effekten av slike tilleggsdekninger omfattes ikke av drøftingen i det foreliggende notatet.

2. Beregningen av kapitalkrav for stormrisiko

2.1. Innledning

Bestemmelsene om beregning av kapitalkrav for naturkatastroferisikoer er gitt ved kommisjonsforordningen om Solvens II artikkel 120 til 127 samt vedleggene V til VIII til forordningen. Det fremgår av disse bestemmelsene at det kun er undermodulen for stormrisiko som er relevant for forsikrede objekter i Norge.

Hvis det legges til grunn at alle forsikrede objekter som er eksponert for stormrisiko, også omfattes av utlikningsmekanismen i Naturskadepoolen, kan beregningen av (det partielle) kapitalkravet for stormrisiko forenkles vesentlig:

- (1) Siden det ikke foreligger noen geografisk differensiering av naturskadepremiene mv., kan alle medlemmene av Naturskadepoolen benytte den samme relative fordelingen av forsikringssummer mellom Cresta-soner, jf. oversiktene gitt i vedlegg 1.
- (2) Videre kan det fastsettes et felles grunnlag for beregningen av samlet bruttotap relatert til stormskader (hensyntatt risikofaktoren for stormrisiko) for alle medlemmene av Naturskadepoolen sett under ett, jf. redegjørelsen som er gitt nedenfor. Det enkelte medlems bruttotap kan deretter fastsettes som produktet av dette beregningsgrunnlaget og medlemmets andel i Naturskadepoolen.
- (3) Det legges dessuten til grunn at medlemmenes andel i Naturskadepoolen kan benyttes ved fordelingen av de samlede gjeninnsettelsespremier som påløper etter inntreffelse av hver av hendelsene som det vises til i kommisjonsforordningen om Solvens II artikkel 121 nr. 2 til 4.

⁴ I den siste konsoliderte rapporteringsstandard som er publisert i Official Journal of the European Union (datert 7. juni 2020), er de aktuelle skjemaer og veiledninger til utfyllingen av disse er gjengitt på sidene 317 og 319-325 (skjemaer) og sidene 848-858 (veiledninger) for solorapporteringen samt sidene 363 og 365-371 (skjemaer) og sidene 1274-1284 (veiledninger) for grupperapporteringen.

⁵ "Solvens II-rapportering – Veiledning for årsrapporteringen", side 62ff. (Siste versjon datert 10. februar 2023.)

En problemstilling som ikke omfattes av disse forenklingene, gjelder hvordan det skal tas høyde for eventuelle gjenforsikringsdekninger som det enkelte medlem av Naturskadepoolen måtte ha utover Naturskadepoolens gjenforsikringsprogram. Problemstillingen blir heller ikke behandlet i dette kapitlet.

2.2. Metoden for beregning av kapitalkrav stormrisiko

Nedenfor blir det først redegjort for hvordan beregningsgrunnlaget for det samlede bruttotapet kan utledes for Naturskadepoolen sett under ett, jf. punkt (2) i innledningskapitlet. Deretter vises det hvordan dette beregningsgrunnlaget kan anvendes av det enkelte medlem i Naturskadepoolen.⁶

I første omgang antas det som nevnt at bruttotapet relatert til stormskader kan beregnes for alle medlemmene i Naturskadepoolen sett under ett. Dette gir følgende bruttotap, jf. kommisjonsforordningen om Solvens II artikkel 121 nr. 5:

$$L_S = \{\sum_{i,j} Corr_{S,i,j} \times WSI_{S,i} \times WSI_{S,j}\}^{1/2} \quad (1)$$

der

L_S betegner bruttotapet relatert til stormskader for hele Naturskadepoolen.

$Corr_{S,i,j}$ betegner koeffisienten for korrelasjon mellom stormrisikoer i hhv. Cresta-sone nr. i og Cresta-sone nr. j i Norge. Disse koeffisientene er fastsatt i vedlegg XXII til kommisjonsforordningen om Solvens II.

$WSI_{S,i}$ betegner samlet vektet forsikringssum for stormrisiko i Cresta-sone nr. i hensyntatt faktoren for stormrisiko.

Videre skal samlet vektet forsikringssum for stormrisiko i Cresta-sone nr. i beregnes på følgende måte, jf. kommisjonsforordningen om Solvens II artikkel 121 nr. 6:

$$WSI_{S,i} = Q_S \times W_{S,i} \times SI_{S,i} \quad (2)$$

der

Q_S betegner faktoren for stormrisiko gitt i vedlegg V til kommisjonsforordningen om Solvens II.

$W_{S,i}$ betegner risikovekten for stormrisiko i Cresta-sone nr. i . Risikovektene for Cresta-soner (i Norge) er fastsatt i vedlegg X til kommisjonsforordningen om Solvens II.

$SI_{S,i}$ betegner samlet forsikringssum for stormrisiko i Cresta-sone nr. i .

Ved å ta høyde for utlikningsmekanismen i Naturskadepoolen, kan den samlede forsikringssummen for stormrisiko i Cresta-sone nr. i beregnes som følger:

$$SI_{S,i} = CS_{S,i} \times SI_S \quad (3)$$

der

⁶ Notasjonen som anvendes i dette vedlegget, avviker noe fra notasjonen som anvendes i kommisjonsforordningen om Solvens II artikkel 121. Bl.a. er fotskriften r for region (land) sløyfet, siden beregningene gjelder kun risikoer som består i Norge.

$CS_{S,i}$ betegner Cresta-sone nr. i s andel av samlet forsikringssum for stormrisiko for alle Cresta-soner sett under ett (dvs. for hele Norge).

SI_S betegner samlet forsikringssum for stormrisiko for alle Cresta-soner sett under ett (dvs. for hele Norge).

Innsetting av uttrykket på høyre side av (3) i (2) gir dermed følgende uttrykk for samlet vektet forsikringssum for stormrisiko i Cresta-sone nr. i :

$$WSI_{S,i} = Q_S \times W_{S,i} \times CS_{S,i} \times SI_S \quad (4)$$

De relative andelene $CS_{S,i}$ samt risikovektene $W_{S,i}$ er felles for alle medlemmene av Naturskadepoolen. Følgelig kan uttrykket (produktet) gitt ved (4) også anvendes av det enkelte medlem av Naturskadepoolen. For medlem nr. k gir dette

$$WSI_{S,i,k} = Q_S \times W_{S,i} \times CS_{S,i} \times SI_{S,k} \quad (5)$$

der

$WSI_{S,i,k}$ betegner samlet vektet forsikringssum for stormrisiko i Cresta-sone nr. i for medlem nr. k .

$SI_{S,k}$ betegner samlet forsikringssum for stormrisiko for medlem nr. k .

Hvis medlem nr. k antas å ha en andel A_k i Naturskadepoolen, kan (5) skrives på følgende måte:

$$WSI_{S,i,k} = A_k \times Q_S \times W_{S,i} \times CS_{S,i} \times SI_S \quad (6)$$

Innsetting av uttrykket på høyre side av (6) i (1) gir dermed følgende uttrykk for bruttotapet relatert til stormskader for medlem nr. k , idet det også tas hensyn til (4):

$$L_{S,k} = \{ \sum_{i,j} Corr_{S,i,j} \times (A_k \times Q_S \times W_{S,i} \times CS_{S,i} \times SI_S) \times (A_k \times Q_S \times W_{S,j} \times CS_{S,j} \times SI_S) \}^{1/2} \quad (7.1)$$

$$= A_k \times \{ \sum_{i,j} Corr_{S,i,j} \times (Q_S \times W_{S,i} \times CS_{S,i} \times SI_S) \times (Q_S \times W_{S,j} \times CS_{S,j} \times SI_S) \}^{1/2} \quad (7.2)$$

$$= A_k \times \{ \sum_{i,j} Corr_{S,i,j} \times WSI_{S,i} \times WSI_{S,j} \}^{1/2} \quad (7.3)$$

$$= A_k \times L_S \quad (7.4)$$

For medlem nr. k er med andre ord bruttotapet relatert til stormskader lik produktet av bruttotapet relatert til stormskader for Naturskadepoolen sett under ett og foretakets andel i Naturskadepoolen.

Det fremgår av kommisjonsforordningen om Solvens II artikkel 121 nr. 2 til 4 at kapitalkravet for stormrisiko skal beregnes med utgangspunkt i følgende scenarier:

Scenario A:

Et umiddelbart tap som utgjør 80 prosent av det beregnede bruttotapet (L_S eller $L_{S,k}$), etterfulgt av et tap som utgjør 40 prosent av det beregnede bruttotapet.

Scenario B:

Et umiddelbart tap som utgjør 100 prosent av det beregnede bruttotapet (L_S eller $L_{S,k}$), etterfulgt av et tap som utgjør 20 prosent av det beregnede bruttotapet.

I beregningen relatert til de to scenarioene skal det i første omgang ikke tas høyde for beløp som kan innkreves i henhold til Naturskadepoolens gjenforsikringsprogram. En konsekvens av dette er at de to scenarioene leder til samme partielle brutto solvenskapitalkrav for stormrisiko. For Naturskadepoolen sett under ett kan dette illustreres som følger:

$$(SCR_{S,Gross})^A = 0,8 \times L_S + 0,4 \times L_S = 1,2 \times L_S \quad (8)$$

og

$$(SCR_{S,Gross})^B = 1,0 \times L_S + 0,2 \times L_S = 1,2 \times L_S \quad (9)$$

der $(SCR_{S,Gross})^A$ og $(SCR_{S,Gross})^B$ representerer partielle brutto solvenskapitalkrav for stormrisiko under hhv. scenario A og scenario B.

For Naturskadepoolen sett under ett er videre partielt netto solvenskapitalkrav under de to scenarioene gitt ved hhv.

$$(SCR_{S,Net})^A = (SCR_{S,Gross})^A - (RM_S)^A \quad (10)$$

og

$$(SCR_{S,Net})^B = (SCR_{S,Gross})^B - (RM_S)^B \quad (11)$$

der $(RM_S)^A$ og $(RM_S)^B$ representerer den samlede risikoreduserende effekten av Naturskadepoolens gjenforsikringsprogram. Generelt vil beløpene som kan innkreves i henhold til Naturskadepoolens gjenforsikringsprogram, være forskjellig i de to scenarioene, dvs. at

$$(RM_S)^A \neq (RM_S)^B \quad (12)$$

Beregningene gitt ved (8) til (11) samt ulikheten gitt ved (12) gjelder tilsvarende for det enkelte medlem av Naturskadepoolen. (Alle størrelser skal multipliseres med medlemmets andel i poolen.)

2.3. Beregningen av bruttotapet for stormrisiko

I beregningene som oppsummeres nedenfor, benyttes verdien på faktoren for stormrisiko (Q_S) for Norge som er oppgitt i vedlegg V til kommisjonsforordningen om Solvens II (0,08 prosent).

Videre benyttes risikovektene for de enkelte Cresta-sonene ($W_{S,i}$ -ene) gitt ved tabell 2.1 (se neste side), jf. også vedlegg X til kommisjonsforordningen om Solvens II.

I tillegg benyttes følgende størrelser i beregningene:

- De samlede brannforsikringssummer og fordelingen av disse mellom Cresta-soner, jf. fordelingen mellom Cresta-soner som er rapportert i tabellene V1.1 til V1.3 (for årene 2021–2023), og de samlede brannforsikringssummer som er rapportert i tabell V1.4 i vedlegg 1.
- Korrelasjonsmatrisen for stormrisiko som angir korrelasjonen mellom de ulike Cresta-soner hva angår denne formen for risiko, jf. tabell 2.7 nedenfor.

Tabell 2.1. Risikovekter pr. Cresta-sone.

Nr.	Cresta-sone	$W_{S,i}$
1	Viken I (Østfold)	1,4
2	Viken II (Akershus)	0,7
3	Oslo	0,5
4	Innlandet I (Hedmark)	0,8
5	Innlandet II (Oppland)	1,2
6	Viken III (Buskerud)	0,8
7	Vestfold og Telemark I (Vestfold)	1,0
8	Vestfold og Telemark II (Telemark)	0,9
9	Agder I (Aust-Agder)	1,0
10	Agder II (Vest-Agder)	1,5
11	Rogaland	2,8
12	Vestland I (Hordaland)	2,6
14	Vestland II (Sogn og Fjordane)	3,6
15	Møre og Romsdal	2,9
16	Trøndelag I (Sør-Trøndelag)	1,4
17	Trøndelag II (Nord Trøndelag)	1,7
18	Nordland	1,3
19	Troms og Finnmark I (Troms)	0,7
20	Troms og Finnmark II (Finnmark)	0,2

I tabell 2.2 gis en oversikt over de samlede brannforsikringssummer og det beregnede bruttotapet for stormrisiko for årene 2015–2023, der beløpene for 2023 er prognoser, se tabell VI.3 og de utfyllende kommentarene i vedlegg 1. Beløpene gjelder Naturskadepoolen sett under ett.

Tabell 2.2. Samlede brannforsikringssummer og beregnet bruttotap for stormrisiko. Nominelle beløp (MNOK) og prosentvis endring fra foregående år.

År	SI_S	Endring	L_S	Endring
2015	16 462 792	–	13 461	–
2016	17 641 034	7,2 pst	14 518	7,9 pst
2017	18 872 107	7,0 pst	15 650	7,8 pst
2018	19 576 617	3,7 pst	16 248	3,8 pst
2019	20 522 556	4,8 pst	17 124	5,4 pst
2020	21 631 411	5,4 pst	18 022	5,2 pst
2021	22 803 432	5,4 pst	18 921	5,0 pst
2022	23 791 716	4,3 pst	19 741	4,3 pst
2023	25 267 266	6,2 pst	20 965	6,2 pst

Det fremgår av tabellen at det for hvert av årene fra 2016 til 2023 er relativt beskjedne forskjeller mellom endringene fra foregående år i hhv. de samlede brannforsikringssummer og det beregnede bruttotapet for stormrisiko. De registrerte (beskjedne) forskjellene kan skyldes en kombinasjon av følgende forhold:

- Endringene fra år til år i fordelingen av forsikringssummer mellom Cresta-soner. Generelt er disse endringene relativt beskjedne.
- Forskjellene mellom Cresta-sonenes risikovekter, jf. tabell 2.1.
- Effekter relatert til korrelasjonsmatrisen.

Siden den prosentvise fordelingen av forsikringssummer mellom Cresta-soner er den samme i 2022 og 2023 som i 2021, blir den ingen forskjell mellom veksten i samlede brannforsikringssummer og veksten i beregnet bruttotap for stormrisiko fra 2021 til 2022 og fra 2022 til 2023.

Av tabellen fremgår for øvrig at det beregnede bruttotapet for årene fra 2015 til 2023 for Naturskadepoolen sett under ett er større enn Naturskadepoolens samlede kapasitet pr. hendelse for disse årene. I årene til og med 2017 var den samlede kapasiteten pr. hendelse MNOK 12 500.⁷ Med virkning fra 1. januar 2018 ble Naturskadepoolens samlede kapasitet pr. hendelse oppjustert til MNOK 16 000.⁸

For det enkelte foretak kan beregnet bruttotap for stormrisiko settes lik produktet av samlet bruttotap for stormrisiko (se kolonnen med overskrift L_S i tabell 2.2) og foretakets andel i Naturskadepoolen.

2.4. Beregning av partielt kapitalkrav for stormrisiko i 2022 og 2023

I dette avsnittet oppsummeres beregningene av det partielle kapitalkravet for stormrisiko i 2022 og 2023. Beregningen for 2022 er tatt med bl.a. for å illustrere hvor mye det partielle kapitalkravet for stormrisiko kan endres fra ett år til det neste.

Innledningsvis skal det nevnes at beregningsresultatene for 2022 avviker marginalt fra dem som ble presentert i Finanstilsynets notat "Beregning av solvenskapitalkrav for naturkatastroferisiko" datert 18. februar 2022. Dette skyldes en kombinasjon av følgende forhold:

- Det er foretatt en oppdatering av den relative fordelingen av forsikringssummer mellom Cresta-sonene som innebærer at samlet sett blir en noe større andel av forsikringssummene tilordnet Cresta-soner med lav risikovekt.
- De samlede brannforsikringssummer for 2022 viser seg å være 1,2 prosent lavere enn det prognostiserte beløpet som ble lagt til grunn for fjorårets beregninger.

Endringene er imidlertid relativt beskjedne og har i sum medført at beregnet bruttotap for 2022 har blitt nedjustert med 1,6 prosent – fra MNOK 20 054 til MNOK 19 741.⁹

2.4.1. Partielt kapitalkrav for stormrisiko i 2022

Beregningen av det partielle kapitalkravet for stormrisiko i 2022 baseres på et beregnet bruttotap på MNOK 19 741, se tabell 2.2. Tapene relatert til de to hendelsene som omfattes av scenario A og scenario B (jf. avsnitt 2.2) blir som vist i tabell 2.3.

⁷ Den samlede kapasiteten ble oppjustert til 12,5 mrd. kroner i 2006.

⁸ Jf. forskrift 15. desember 1989 nr. 1335 om egenandel og ansvarsgrense ved naturskadeforsikring, der § 2 lyder som følger: "Forsikringsselskapenes samlede ansvar ved en enkelt naturkatastrofe begrenses til 16 milliarder kroner."

⁹ For ordens skyld: Den justerte fordelingen av forsikringssummer mellom Cresta-soner har også medført at beregnet bruttotap for 2021 har blitt nedjustert med 0,4 prosent – fra MNOK 18 998 til MNOK 18 921.

Tabell 2.3. Beregnede tap pr. hendelse under scenario A og B i 2022.
Beløp i MNOK.

	Scenario A	Scenario B
Første hendelse	15 793	19 741
Andre hendelse	7 896	3 948
Sum ($SCR_{S,Gross}$)	23 689	23 689

For å kunne beregne partielt netto kapitalkrav for stormrisiko må det også tas høyde for effekten av Naturskadepoolens gjenforsikringsprogram for det aktuelle år, dvs. for 2022 i dette tilfellet. Hovedtrekkene ved gjenforsikringsprogrammet for 2022 kan oppsummeres som følger:

- Egenregningen pr. hendelse utgjør MNOK 1 500.
- Gjenforsikringsdekningen består av to lag. Det første laget går fra MNOK 1 500 til MNOK 3 500, mens det andre laget går fra MNOK 3 500 til MNOK 16 000, der sistnevnte beløp utgjør Naturskadepoolens samlede kapasitet pr. hendelse.
- Gjeninnsettelsespremien etter første hendelse er lik den opprinnelige premien for gjenforsikringsdekningen, dvs. inntil MNOK 92 for første lag (4,6 prosent av anvendt kapasitet) og inntil MNOK 159 for andre lag (1,272 prosent av anvendt kapasitet).
- Det legges til grunn at gjeninnsettelsespremien etter andre hendelse er den samme som etter første hendelse, jf. imidlertid drøftingen av artikkel 126 i kommisjonsforordningen om Solvens II i avsnitt 2.5 nedenfor.
- Et eventuelt beregnet tap utover Naturskadepoolens kapasitet pr. hendelse dekkes av Naturskadepoolens medlemmer, dvs. i praksis som en økt egenregning. Det vises imidlertid til drøftingen av § 2 i forskrift om egenandel og ansvarsgrense ved naturskadeforsikring i avsnitt 2.5 nedenfor.

Med utgangspunkt i disse egenskapene ved Naturskadepoolens gjenforsikringsprogram for 2022 beregnes et partielt netto kapitalkrav for de to scenarioene som vist i tabell 2.4 (se neste side).

Det fremgår av tabell 2.4 at det partielle netto kapitalkravet i scenario B er mer enn dobbelt så stort som (108,8 prosent høyere enn) kapitalkravet i scenario A. Denne forskjellen skyldes først og fremst at første hendelse i scenario B medfører et bruttotap som går utover Naturskadepoolens kapasitet (pr. hendelse) i 2022.

Tabell 2.4. Beregnet netto solvenskapitalkrav under scenario A og B i 2022.
Beløp i MNOK.

	Scenario A	Scenario B
<i>Første hendelse:</i>		
– Egenregning	1 500	1 500
– Beregnet tap utover poolens kapasitet	0	3 741
– Gjeninnsettelsespremier	248	251
<i>Andre hendelse:</i>		
– Egenregning	1 500	1 500
– Gjeninnsettelsespremier	148	98
Sum ($SCR_{S,Net}$)	3 396	7 090
Gjenforsikringsprogrammets risikoreducerende effekt (RM_S)	20 293	16 599

2.4.2. Partielt kapitalkrav for stormrisiko i 2023

Beregningen av det partielle kapitalkravet for stormrisiko i 2023 skal baseres på et beregnet bruttotap på MNOK 20 965, se tabell 2.2. Tapene relatert til de to hendelsene som omfattes av scenario A og scenario B (se avsnitt 2.2) blir som vist i tabell 2.5.

Tabell 2.5. Beregnede tap pr. hendelse under scenario A og B i 2023.
Beløp i MNOK.

	Scenario A	Scenario B
Første hendelse	16 772	20 965
Andre hendelse	8 386	4 193
Sum ($SCR_{S,Gross}$)	25 158	25 158

Naturskadepoolens gjenforsikringsprogram for 2023 er (vesentlig) justert sammenliknet med programmet for de foregående år. Hovedtrekkene ved programmet for 2023 kan oppsummeres som følger:

- Egenregningen pr. hendelse utgjør (fortsatt) MNOK 1 500.
- Gjenforsikringsdekningen består av tre lag. Det første laget går fra MNOK 1 500 til MNOK 3 000, det andre laget går fra MNOK 3 000 til MNOK 6 000, mens det tredje laget går fra MNOK 6 000 til MNOK 16 000, der sistnevnte beløp utgjør Naturskadepoolens samlede kapasitet pr. hendelse.
- Gjeninnsettelsespremien etter første hendelse er lik den opprinnelige premien for gjenforsikringsdekningen, dvs. inntil MNOK 101,250 for første lag (6,75 prosent av anvendt kapasitet), inntil MNOK 82,5 for andre lag (2,75 prosent av anvendt kapasitet) og inntil MNOK 140 for tredje lag (1,4 prosent av anvendt kapasitet).

Videre legges det fortsatt til grunn at gjeninnsettelsespremien etter andre hendelse er den samme som etter første hendelse samt at beregnet tap utover Naturskadepoolens kapasitet pr. hendelse dekkes av Naturskadepoolens medlemmer, dvs. i praksis som en økt egenregning. Det vises imidlertid til drøftingen av § 2 i forskrift om egenandel og ansvarsgrense ved naturskade-forsikring i avsnitt 2.5 nedenfor.

Med bakgrunn i de ovenstående egenskapene ved Naturskadepoolens gjenforsikringsprogram for 2023 blir det partielle netto kapitalkravet for de to scenarioene for stormrisiko som oppsum-mert i tabell 2.6.

Tabell 2.6. *Beregnet netto solvenskapitalkrav under scenario A og B i 2023.
Beløp i MNOK.*

	Scenario A	Scenario B
<i>Første hendelse:</i>		
– Egenregning	1 500	1 500
– Beregnet tap utover poolens kapasitet	772	4 965
– Gjeninnsettelsespremier	324	324
<i>Andre hendelse:</i>		
– Egenregning	1 500	1 500
– Gjeninnsettelsespremier	217	134
Sum ($SCR_{S,Net}$)	4 313	8 423
Gjenforsikringsprogrammets risikoreducerende effekt (RM_S)	20 845	16 735

Det fremgår av tabell 2.6 at det partielle netto kapitalkravet i scenario B er nesten dobbelt så stort som (95,3 prosent høyere enn) kapitalkravet i scenario A. Denne forskjellen skyldes først og fremst at første hendelse i scenario B medfører et bruttotap som går betydelig utover Naturskadepoolens kapasitet (pr. hendelse) i 2023.

Av tabellene 2.4 og 2.6 fremgår det for øvrig at partielt netto kapitalkrav for scenario A i 2023 er 27,0 prosent høyere enn i 2022. Denne økningen skyldes i hovedsak at i 2023 medfører første hendelse i dette scenarioet et bruttotap som er MNOK 772 høyere enn Naturskadepoolens kapasitet, mens bruttotapet i første hendelse under scenario A i 2022 var (marginalt) lavere enn poolens kapasitet. I tillegg kommer effekten av høyere premierater for gjenforsikringsdekningen.

For scenario B er partielt netto kapitalkrav for 2023 18,8 prosent høyere enn for 2022. Dette skyldes i hovedsak at tapet utover Naturskadepoolens kapasitet i første hendelse øker fra MNOK 3 741 i 2022 til MNOK 4 965 i 2023.

Beregningsresultatene som er oppsummert i tabellene 2.3 til 2.6, kan også benyttes av det enkelte foretak, men slik at alle beløp må multipliseres med foretakets markedsandel i Natur-

skadepoolen. Videre må det tas høyde for eventuelle foretaksspesifikke gjenforsikringsdekninger i tillegg til Naturskadepoolens gjenforsikringsprogram.

2.5. Noen merknader til forutsetningene for de partielle kapitalkravsberegningene

Naturskadepoolens gjenforsikringsprogram (gjenforsikringsavtaler) omfatter bare en gjeninnsettelse. Dette innebærer at i tilfeller der det inntreffer to katastrofehendelser som angitt i scenarioene A og B, må gjenforsikringsprogrammet fremforhandles på nytt og antakelig til en (betydelig) høyere premie enn den som er avtalt for første gjeninnsettelse. Isolert sett tilsier dette at partielt netto kapitalkrav blir noe undervurdert i beregningene som er oppsummert i tabellene 2.4 og 2.6.

På den annen side fremgår bl.a. følgende av kommisjonsforordningen om Solvens II artikkel 126 (om tolkningen av katastrofescenarioene):

- Det skal legges til grunn at forsikringsforetakene ikke tar i bruk nye risikoreduserende teknikker mellom de to hendelsene.
- Hvis gjenforsikringsavtalene åpner for gjeninnsettelser, skal forsikringsforetakene ta hensyn til fremtidige ledelsestiltak i forbindelse med gjeninnsettelsen av disse avtalene mellom første og andre hendelse.

Det fremgår ikke om disse bestemmelsene kan tolkes slik at foretakene skal se helt bort fra alle mulige tiltak etter den andre hendelsen eller om de er ment å åpne for alternative utforminger av gjenforsikringsavtalene. Den første tolkningen innebærer at man (implisitt) legger til grunn at Naturskadepoolen vil være uten (full) gjenforsikringsdekning etter den andre hendelsen.¹⁰ Den andre tolkningen innebærer at det må foretas en nøyere vurdering av kostnadene ved videreføring av gjenforsikringsdekningen etter den andre hendelsen enn det som er lagt til grunn i beregningene som er oppsummert i tabellene 2.4 og 2.6.

¹⁰ En alternativ tolkning kan (muligens) være at egenandelen ved en eventuell tredje hendelse vil være summen av den opprinnelige egenandelen og den delen av gjenforsikringsprogrammets kapasitet som har blitt benyttet ved den andre hendelsen, dvs. en egenandel lik det beregnede tapet ved den andre hendelsen.

Tabell V2.7. Korrelasjonsmatrisen for stormskaderisiko. $Corrs_{i,j}$ for i og $j = 1, 2, \dots, 12, 14, 15 \dots, 20$.

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	14	15	16	17	18	19	20
1	1	1	1	0,75	0,5	0,75	1	1	0,75	0,75	0,5	0,5	0,25	0	0	0	0	0	0
2	1	1	1	0,75	0,5	1	1	1	0,75	0,75	0,75	0,5	0,25	0,25	0,25	0	0	0	0
3	1	1	1	0,75	0,5	1	1	1	0,75	0,75	0,75	0,5	0,25	0,25	0,25	0	0	0	0
4	0,75	0,75	0,75	1	1	1	0,75	0,75	0,5	0,5	0,5	0,75	0,5	0,5	0,5	0,25	0	0	0,25
5	0,5	0,5	0,5	1	1	0,75	0,5	0,5	0,5	0,25	0,5	0,75	0,75	0,75	0,5	0,5	0	0	0,25
6	0,75	1	1	1	0,75	1	0,75	1	0,75	0,75	0,75	0,75	0,5	0,25	0,25	0,25	0	0	0,25
7	1	1	1	0,75	0,5	0,75	1	1	1	0,75	0,5	0,5	0,25	0	0	0	0	0	0
8	1	1	1	0,75	0,5	1	1	1	1	0,75	0,75	0,5	0,25	0,25	0,25	0	0	0	0
9	0,75	0,75	0,75	0,5	0,5	0,75	1	1	1	1	0,75	0,25	0,25	0,25	0	0	0	0	0
10	0,75	0,75	0,75	0,5	0,25	0,75	0,75	0,75	1	1	0,75	0,25	0	0	0	0	0	0	0
11	0,5	0,75	0,75	0,5	0,5	0,75	0,5	0,75	0,75	0,75	1	0,75	0,5	0,25	0,25	0,25	0	0	0
12	0,5	0,5	0,5	0,75	0,75	0,75	0,5	0,5	0,25	0,25	0,75	1	0,75	0,5	0,5	0,25	0,25	0	0,25
14	0,25	0,25	0,25	0,5	0,75	0,5	0,25	0,25	0,25	0	0,5	0,75	1	1	0,75	0,5	0,25	0	0,25
15	0	0,25	0,25	0,5	0,75	0,25	0	0,25	0,25	0	0,25	0,5	1	1	1	0,75	0,5	0,25	0,25
16	0	0,25	0,25	0,5	0,5	0,25	0	0,25	0	0	0,25	0,5	0,75	1	1	1	0,25	0	0,25
17	0	0	0	0,25	0,5	0,25	0	0	0	0	0,25	0,25	0,5	0,75	1	1	0,5	0	0,25
18	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,25	0,25	0,5	0,25	0,5	1	0,75	0,5
19	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,25	0	0	0,75	1	0,5
20	0	0	0	0,25	0,25	0,25	0	0	0	0	0	0,25	0,25	0,25	0,25	0,25	0,5	0,5	1

VEDLEGG 1

Fordelingen av brannforsikringssummer mellom Cresta-soner

I tabellene V1.1 og V1.2 nedenfor gis oversikter over samlede brannforsikringssummer fordelt på Cresta-soner i 2021 og 2022. Videre inneholder tabell V1.3 en prognose for de samlede brannforsikringssummer og fordelingen av disse på Cresta-soner i 2023. Oversiktene omfatter både nominelle beløp (i MNOK) og prosentvis fordeling.

Ved fastsettelsen av den prosentvise fordelingen mellom Cresta-sonene er det lagt til grunn at brannforsikringssommene som gjelder Svalbard (F.nr. 21) og ufordelte brannforsikringssummer (F.nr. 99) kan fordeles forholdsmessig mellom Cresta-sonene.

For alle årganger er det forsikringssummer pr. 1. juli som rapporteres.

Den endelige oversikten over prosentvis fordeling av forsikringssummer mellom Cresta-soner (fylker) i 2022 foreligger ikke pr. dato. Denne fordelingen har derfor foreløpig blitt satt lik den rapporterte fordelingen for 2021. De samlede forsikringssummer er imidlertid for alle praktiske formål korrekte. (Feilmarginen er marginal.)

Videre er den prosentvise fordelingen av brannforsikringssummer mellom Cresta-soner i 2023 (prognosen i tabell V1.3) pr. forutsetning satt lik fordelingen i 2021 og 2022 (se tabellene V1.1 og V1.2). Det legges imidlertid til grunn at anvendelsen av siste kjente fordeling av brannforsikringssommene mellom Cresta-soner kun innebærer beskjedne feilmarginer ved beregningen av kapitalkravet for stormrisiko. Beregningen av kapitalkravet baseres som en følge av dette på en prognose for de kommende 12 måneder for både de samlede brannforsikringssummer og fordelingen av disse mellom Cresta-soner.

Noen utfyllende kommentarer til utviklingen av de samlede forsikringssummer er gitt på sidene 18 og 19.

Tabell VI.1. Forsikringssummer og prosentfordeling i 2021.
Beløp i MNOK.

	F.nr.	CS.nr.	Brann- forsikringssum	Prosent pr. fylke	Prosent pr. Cresta-sone
Viken I	1	1	1 172 889	5,14 pst	5,20 pst
Viken II	2	2	2 389 898	10,48 pst	10,60 pst
Oslo	3	3	2 893 155	12,69 pst	12,83 pst
Innlandet I	4	4	957 312	4,20 pst	4,25 pst
Innlandet II	5	5	957 904	4,20 pst	4,25 pst
Viken III	6	6	1 203 503	5,28 pst	5,34 pst
Vestfold og Telemark I	7	7	942 185	4,13 pst	4,18 pst
Vestfold og Telemark II	8	8	803 288	3,52 pst	3,56 pst
Agder I	9	9	517 426	2,27 pst	2,30 pst
Agder II	10	10	783 361	3,44 pst	3,47 pst
Rogaland	11	11	1 956 450	8,58 pst	8,68 pst
Vestland I	12	12	2 131 380	9,35 pst	9,45 pst
Vestland II	14	14	547 995	2,40 pst	2,43 pst
Møre og Romsdal	15	15	1 144 424	5,02 pst	5,08 pst
Trøndelag I	16	16	1 355 848	5,95 pst	6,01 pst
Trøndelag II	17	17	632 412	2,77 pst	2,81 pst
Nordland	18	18	1 147 031	5,03 pst	5,09 pst
Troms og Finnmark I	19	19	702 301	3,08 pst	3,12 pst
Troms og Finnmark II	20	20	304 009	1,33 pst	1,35 pst
Svalbard	21	–	10 788	0,05 pst	–
Diverse (ufordelt)	99	–	249 874	1,10 pst	–
Sum			22 803 432	100,00 pst	100,00 pst

Kilde: Finans Norge.

Tabell VI.2. Forsikringssummer og prosentfordeling i 2022.
Beløp i MNOK.

	F.nr.	CS.nr.	Brann- forsikringssum	Prosent pr. fylke ¹⁾	Prosent pr. Cresta-sone ¹⁾
Viken I	1	1	1 223 721	5,14 pst	5,20 pst
Viken II	2	2	2 493 474	10,48 pst	10,60 pst
Oslo	3	3	3 018 542	12,69 pst	12,83 pst
Innlandet I	4	4	998 802	4,20 pst	4,25 pst
Innlandet II	5	5	999 419	4,20 pst	4,25 pst
Viken III	6	6	1 255 662	5,28 pst	5,34 pst
Vestfold og Telemark I	7	7	983 018	4,13 pst	4,18 pst
Vestfold og Telemark II	8	8	838 102	3,52 pst	3,56 pst
Agder I	9	9	539 851	2,27 pst	2,30 pst
Agder II	10	10	817 311	3,44 pst	3,47 pst
Rogaland	11	11	2 041 241	8,58 pst	8,68 pst
Vestland I	12	12	2 223 752	9,35 pst	9,45 pst
Vestland II	14	14	571 744	2,40 pst	2,43 pst
Møre og Romsdal	15	15	1 194 023	5,02 pst	5,08 pst
Trøndelag I	16	16	1 414 609	5,95 pst	6,01 pst
Trøndelag II	17	17	659 820	2,77 pst	2,81 pst
Nordland	18	18	1 196 742	5,03 pst	5,09 pst
Troms og Finnmark I	19	19	732 738	3,08 pst	3,12 pst
Troms og Finnmark II	20	20	317 185	1,33 pst	1,35 pst
Svalbard	21	–	11 256	0,05 pst	–
Diverse (ufordelt)	99	–	260 703	1,10 pst	–
Sum			23 791 716	100,00 pst	100,00 pst

1) Den prosentvise fordelingen mellom fylker og Cresta-soner er satt lik fordelingen som benyttes for 2021.

Kilde: Finans Norge.

Tabell VI.3. Forsikringssummer og prosentfordeling i 2023. Prognose.
Beløp i MNOK.

	F.nr.	CS.nr.	Brann- forsikringssum	Prosent pr. fylke ¹⁾	Prosent pr. Cresta-sone ¹⁾
Viken I	1	1	1 299 615	5,14 pst	5,20 pst
Viken II	2	2	2 648 118	10,48 pst	10,60 pst
Oslo	3	3	3 205 750	12,69 pst	12,83 pst
Innlandet I	4	4	1 060 747	4,20 pst	4,25 pst
Innlandet II	5	5	1 061 403	4,20 pst	4,25 pst
Viken III	6	6	1 333 537	5,28 pst	5,34 pst
Vestfold og Telemark I	7	7	1 043 984	4,13 pst	4,18 pst
Vestfold og Telemark II	8	8	890 081	3,52 pst	3,56 pst
Agder I	9	9	573 332	2,27 pst	2,30 pst
Agder II	10	10	868 000	3,44 pst	3,47 pst
Rogaland	11	11	2 167 837	8,58 pst	8,68 pst
Vestland I	12	12	2 361 668	9,35 pst	9,45 pst
Vestland II	14	14	607 203	2,40 pst	2,43 pst
Møre og Romsdal	15	15	1 268 076	5,02 pst	5,08 pst
Trøndelag I	16	16	1 502 343	5,95 pst	6,01 pst
Trøndelag II	17	17	700 742	2,77 pst	2,81 pst
Nordland	18	18	1 270 964	5,03 pst	5,09 pst
Troms og Finnmark I	19	19	778 182	3,08 pst	3,12 pst
Troms og Finnmark II	20	20	336 856	1,33 pst	1,35 pst
Svalbard	21	–	11 954	0,05 pst	–
Diverse (ufordelt)	99	–	276 872	1,10 pst	–
Sum			25 267 266	100,00 pst	100,00 pst

1) Den prosentvise fordelingen mellom fylker og Cresta-soner er satt lik fordelingen som benyttes for 2021.

Kilde: Finans Norge.

Noen utfyllende kommentarer til utviklingen av samlede forsikringssummer

En oversikt over den prosentvise økningen i de samlede forsikringssummer de senere år er gitt i tabell V1.4.

Tabell V1.4. Økning i samlede forsikringssummer for årene 2016–2023. MNOK og prosent.

År	Samlede forsikringssummer ¹⁾	Endring i samlede forsikringssummer
2015	16 462 792	–
2016	17 641 034	7,16 pst
2017	18 872 107	6,98 pst
2018	19 576 617	3,73 pst
2019	20 522 556	4,83 pst
2020	21 631 411	5,40 pst
2021	22 803 432	5,42 pst
2022	23 791 716	4,33 pst
2023	25 267 266	6,20 pst

1) De samlede forsikringssummer for 2023 er et prognostisert beløp, jf. tabell V1.3.

Når det gjelder utarbeidingen av prognosen for samlede brannforsikringssummer for de kommende 12 måneder (2023 i tabell V1.4), tas det utgangspunkt i bl.a. indeksjusteringen av bygninger mv. som utarbeides av Finans Norge. Indeksjusteringen er basert på følgende statistikker fra Statistisk sentralbyrå:

- For indeksjusteringen for bygninger benyttes prisindeksen for nye eneboliger.
- Indeksjusteringen for innbo og løsøre er basert på konsumprisindeksen.
- Indeksreguleringen for maskiner og løsøre i næringslivet baseres på en kombinasjon av prisindeksene for førstegangsomsetning innenlands for hhv. metallvarer og elektriske maskiner og indeksen for industrilønninger.

Indeksen som benyttes i forbindelse med utarbeidingen av prognoser for samlede brannforsikringssummer, finnes ved å vekte sammen de tre forannevnte indekser. Vektene er satt til hhv. 82, 11 og 7 prosent.¹¹

I tabell V1.5 gis en oversikt over de årlige endringene av de tre forannevnte indekser samt den vektete indeksen for årene 2016–2023. En sammenlikning av endringen i samlede forsikringssummer og endringen av den vektete indeksen for bygninger mv. er gitt i tabell V1.6. I den sistnevnte tabellen er endringen av den vektete indeksen "glattet" ved å benytte gjennomsnittlig endring av indeksen de to siste år.

Det fremgår av tabell V1.6 at den årlige økningen i de samlede brannforsikringssummer gjennomgående er markant høyere enn den vektete indeksjusteringen for bygninger mv.

¹¹ Vektene ble revurdert i løpet av 2022. De tidligere anvendte vekter var hhv. 80, 12 og 8 prosent.

Tabell VI.5. *Indeksjustering av bygninger mv.
Årlige endringer (pr. 1. januar) for 2016–2023.*

Pr. 1. januar	Endringer av indekser for:			Endring av vektet indeks
	Bygninger	Innbo/løsøre	Maskiner mv.	
2016	3,3 pst	2,0 pst	2,0 pst	3,06 pst
2017	4,2 pst	3,2 pst	1,9 pst	3,92 pst
2018	1,8 pst	2,2 pst	1,3 pst	1,81 pst
2019	3,7 pst	2,4 pst	2,0 pst	3,44 pst
2020	3,5 pst	2,9 pst	3,7 pst	3,45 pst
2021	3,3 pst	0,8 pst	4,8 pst	3,14 pst
2022	4,0 pst	3,0 pst	2,1 pst	3,75 pst
2023	6,8 pst	5,4 pst	9,9 pst	6,88 pst

Tabell VI.6. *Sammenlikning av endringen i samlede forsikringssummer og endringen av vektet indeks for bygninger mv. for 2016–2023 (pr. 1. januar).*

Pr. 1. januar	Endring i samlede forsikringssummer	Endring i vektet indeks ¹⁾	Differanse i prosentpoeng
2016	7,16 pst	4,40 pst	2,76
2017	6,98 pst	3,49 pst	3,49
2018	3,73 pst	2,86 pst	0,87
2019	4,83 pst	2,62 pst	2,21
2020	5,40 pst	3,44 pst	1,96
2021	5,42 pst	3,30 pst	2,12
2022	4,33 pst	3,45 pst	0,88
2023	6,20 pst	5,32 pst	0,88

1) Glidende gjennomsnitt for de to siste år, jf. tabell VI.5.